

Community Organizing & Social Movement

การจัดระบบชุมชน

และขบวนการทางสังคม

Community Organizing & Social Movement

การจัดระบบชุมชน และขบวนการทางสังคม

จัดทำโดย

โครงการพัฒนาภาวะการนำด้วยพุทธกระบวนการ
มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป

๒๕๖๒

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สารบัญ

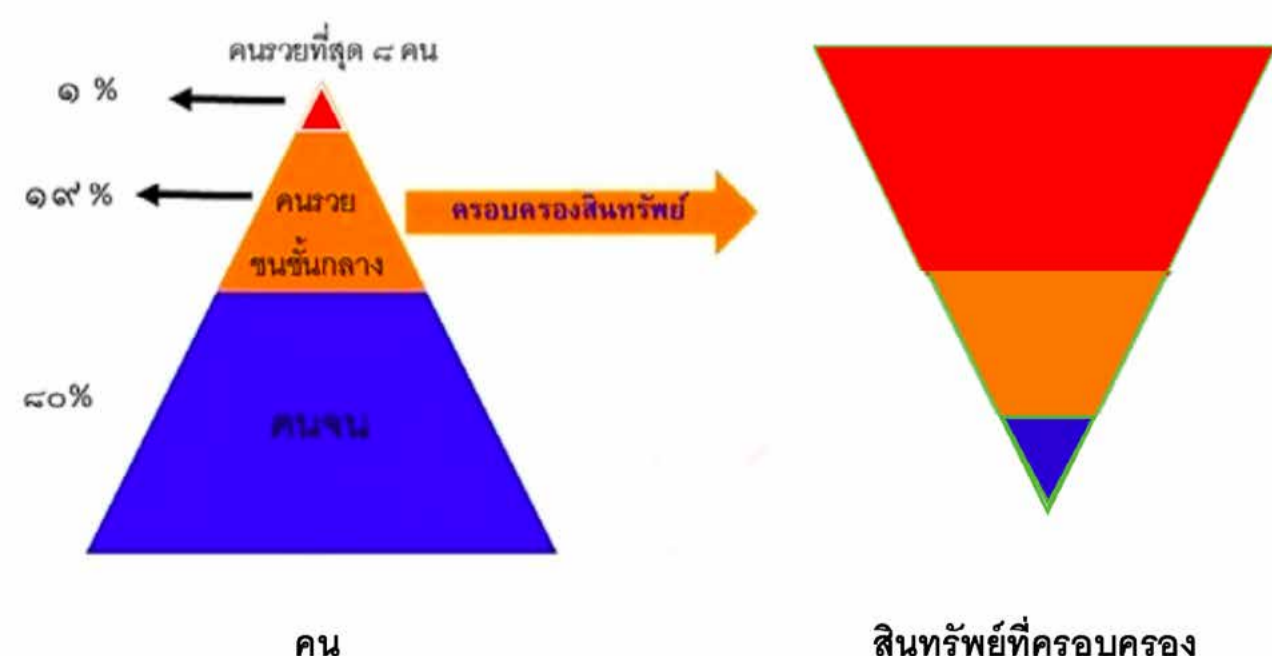
ความไม่เท่าเทียมทางสังคม	1
การจัดระบบชุมชนในประเทศไทย	2
บทเรียนจากชีวิตของชิโก้ เมนเดส (Chico Mendes)	3
บทเรียนจากขบวนการต่อสู้ของคนจนเมืองอินโดนีเซีย	4
หลักการดำเนินงานจัดระบบชุมชน	7
10 ขั้นตอนการจัดระบบชุมชน	9
บทเรียนจากเครือข่ายสลัมสี่ภาค	11
ตัวอย่างการจัดระบบในชุมชนต่างๆ	12
ถอดบทเรียนการจัดระบบชุมชนกรณีภูเก็ต	19
งานจัดระบบชุมชนสำคัญอย่างไร	20

ความไม่เท่าเทียมทางสังคม

จากรายงานปี ๒๕๖๐ ของอ็อกแฟม (Oxfam) พบว่าคนที่มั่งคั่งที่สุดในโลก ๘ คน ครอบครองทรัพย์สินเท่ากับทรัพย์สินของคนจนครึ่งโลกรวมกัน บิล เกตส์ ผู้ก่อตั้งบริษัทไมโครซอฟต์ครอบครองทรัพย์สินเท่ากับทรัพย์สินของของของสามพันหกร้อยล้านคนรวมกัน คนรวยมีกินมีใช้ไปอีกหลายชาติ ในขณะที่คนครึ่งโลกมีรายได้ ๒.๕๐ ดอลลาร์ต่อวัน คนคนหนึ่งพันสามร้อยล้านอยู่ได้ด้วยเงินเพียงวันละ ๑.๒๕ ดอลลาร์ และคน ๑ ใน ๙ ทั่วโลกอยู่โดยไม่มีอาหารเย็น ช่องว่างระหว่างคนจนคนรวยกว้างขึ้นเรื่อยๆ ภาพสังคมที่ยุติธรรมนี้คือสิ่งที่ผู้ทำงานจัดระบบชุมชนจำเป็นต้องมองเห็น

ช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยกว้างขึ้นทุกปี คนจนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งหมดนี้ไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่มีเหตุปัจจัยที่รักษาสภาพนี้ไว้ ระบบยุติธรรมนี้ถูกออกแบบไว้แล้ว เริ่มตั้งแต่อุดมการณ์ด้านเศรษฐศาสตร์อย่างเสรีนิยมใหม่ที่ให้คุณค่ากับการแข่งขันและการค้าเสรี แนวคิดนี้ทำให้ทุนเอกชนเข้ามาบีบบทบาทเหนือรัฐและจำกัดบทบาทรัฐไม่ให้อุดหนุนผู้เสียเปรียบ แม้รูปแบบนี้จะทำให้ปัจเจกบุคคลมีโอกาสมากขึ้นและก่อให้เกิดชนชั้นกลางขึ้นมา แต่คนจนก็ยังมีมากมายและไม่มีโอกาสจะหลุดพ้นจากความยากจนได้เลย เพราะสังคมมีโครงสร้างทางชนชั้น คนไม่สามารถเข้าถึงความรู้และทรัพยากรได้เท่ากัน คนที่มีโอกาสจึงได้ประโยชน์มากกว่า เมื่อสะสมทุนกำไรมากขึ้น ก็ยิ่งได้ประโยชน์มากขึ้น ทิ้งห่างคนที่ไม่มีโอกาสมากขึ้นเรื่อยๆ การแข่งขันสมบูรณ์จึงไม่มีจริง

การศึกษาก็ไม่ช่วยอะไร ระบบโรงเรียนทำให้คนคิดไม่เป็นและมองไม่เห็นโครงสร้างที่กดขี่และเหยียดล้ำ ในทางตรงกันข้ามกลับผลิตซ้ำความเชื่อและค่านิยมแบบเก่า โดยเฉพาะการศึกษาของไทยที่ไม่ต้องการให้คนตั้งคำถามและถกเถียง แต่สอนให้สยบยอมต่ออำนาจ สื่อและสื่อสังคมออนไลน์ก็เป็นตัวมอมเมาผู้คนด้วยความบันเทิงต่างๆ เพื่อไม่ให้รับรู้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในโลก เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำยังคงดำรงอยู่

ประมิตแสดงความมกผันของคนและการครอบครองทรัพยากร

การจัดระบบชุมชนในประเทศไทย

งานจัดระบบชุมชน (Community Organising) คือกระบวนการทำงานกับคนรากหญ้าเพื่อช่วยให้คนเหล่านี้เชื่อมั่นในตนเองและมีพลังอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เลวร้าย เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมที่เป็นธรรม นักจัดระบบชุมชนจะออกไปเรียนรู้และผ่านประสบการณ์ความทุกข์ยากร่วมกับคนจน เมื่อลงพื้นที่แต่ละแห่งจะต้องเก็บข้อมูลและศึกษาเพื่อให้เข้าใจแบบแผนลักษณะของชุมชน หาทางสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ รวมถึงมีส่วนร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ ยังต้องศึกษานโยบายรัฐเพื่อรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคมและสามารถรับมือได้ทุกสถานการณ์

ในประเทศไทย การจัดระบบชุมชนเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยบาทหลวงคาทอลิกที่ทำงานเพื่อคนยากคนจนและต่อสู้กับความอยุติธรรม ต่อมาได้รับกำลังสนับสนุนจากหลายองค์กรทั้งด้านสังคมและศาสนา จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงร่วมมือกับตัวแทนจากโปรเตสแตนต์ก่อตั้งชมรมอาสาสมัครการจัดระบบชุมชนในประเทศไทย หรือ VOMPOT (Voluntary Movement for People's Organization in Thailand) วอมพอท เรียนรู้กระบวนการจัดตั้งชุมชนร่วมกับกลุ่มคนยากจนในแถบเอเชีย เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ฯลฯ และจัดตั้งขบวนการในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมหรือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างมาจากฐานราก (Bottom-up) โดยเริ่มงานครั้งแรกที่สลัมดินแดงในกรุงเทพฯ แล้วขยายไปยังชุมชนอื่นๆ นักจัดระบบชุมชนหลายคนถูกส่งไปฝังตัวและเรียนรู้ชีวิตของคนจนในพื้นที่เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริง และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนจน

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๙ ส่งผลให้นักกิจกรรมบางส่วนหลบหนีเข้าป่า บางส่วนทำงานด้วยความระมัดระวัง จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๕ หลังกลับจากป่าจึงร่วมมือกันเริ่มงานจัดระบบชุมชนในสลัมกรุงเทพอีกครั้ง พร้อมทั้งปฏิรูปองค์กรเปลี่ยนชื่อจากวอมพอทเป็นป๊อปป (People's Organisation for Participation หรือ POP) โดยจัดฝึกอบรมหลักสูตรนักจัดระบบชุมชนเพื่อสร้างคนทำงานด้านนี้มากขึ้น ต่อมานักจัดระบบเหล่านี้แตกแขนงไปจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่ต่อสู้เพื่อคนจนทั้งในเมืองและชนบท เช่น เครือข่ายปฏิรูปที่ดิน มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย กลุ่มปฏิบัติการคนจนเมือง (Community Organisation for People's Action หรือ COPA) เครือข่ายสลัมสี่ภาค เครือข่ายพัฒนาชุมชนเมือง ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-move) เครือข่ายคนไร้บ้าน ฯลฯ กลุ่มองค์กรเหล่านี้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือทั้งคนสลัมคนเร่ร่อน และชาวไร่ชาวนา นอกจากนี้ยังเกิดความร่วมมือกับองค์กรหลากหลายทั้งในระดับภูมิภาค ระดับสากล เช่น เครือข่ายสลัมสี่ภาคร่วมมือเคลื่อนไหวกับองค์กร FTA Watch เพื่อต่อสู้กับโลกาภิวัตน์ รวมถึงร่วมมือกับองค์กรรัฐ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อแก้ปัญหาให้คนจน ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อการสร้างสังคมที่เป็นธรรม

บทเรียนจากชีวิตของชิโก้ เมนเดส (Chico Mendes)

นักจัดระบบชุมชนชาวบราซิล ชิโก้ เมนเดส ผู้ต่อสู้เพื่อรักษาผืนป่าอเมซอน เมนเดสเกิดในครอบครัวยากจน หาเลี้ยงชีพด้วยการกรีดยางในป่าเหมือนคนอื่นๆ ในแถบนั้น ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ กว่าที่จะอ่านออกเขียนได้ก็อายุ ๑๘ แล้ว เมื่อธุรกิจฟาร์มเลี้ยงสัตว์เข้ามาในพื้นที่ นายทุนต้องการถางป่าขยายฟาร์มทำให้ต้นยางในป่าถูกโค่นไปด้วย คนกรีดยางและคนหากินในป่าจึงได้รับผลกระทบ เมนเดสก่อตั้งสหภาพแรงงานขึ้นมาและปลุกกระดมให้ชาวบ้านร่วมมือป้องกันผืนป่าจากพวกตัดไม้ จึงขัดผลประโยชน์ของนายทุนและรัฐ เขาถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ ด้วยวัยเพียง ๔๔ ปี แต่การตายของเขาส่งผลสะท้อนต่อขบวนการสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอเมซอน ทำให้หลายประเทศต้องออกกฎหมายอนุรักษ์ป่าบริเวณนี้

- เมนเดสต่อสู้ด้วยสันติวิธี เขาปลุกกระดมให้ชาวบ้านทั้งชาย หญิง เด็ก และคนแก่เข้าร่วมมือปกป้องป่า โดยยื่นเรียงกันเป็นกำแพงมนุษย์เพื่อกันไม่ให้คนงานเข้าไปตัดไม้ได้ แม้ชาวบ้านถูกทำร้าย แต่เมนเดสขอไม่ให้ทุกคนสู้กลับ เพราะเขารู้ว่าฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงก่อนจะเป็นฝ่ายแพ้ในสายตาชาวโลก
- แม้ขณะนั้นบราซิลตกอยู่ใต้อิทธิพลมืด และสื่อในประเทศไม่สนใจการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชน แต่เมนเดสเป็นจุดสนใจของสื่อต่างชาติ มีหลายรายเข้ามาทำสารคดีเกี่ยวกับการต่อสู้ของเขา แล้วในที่สุดก็ทำให้สื่อในประเทศต้องหันมาสนใจงานของเขาตามไปด้วย จุดนี้เองที่ทำให้การตายของเขาส่งผลกระทบในวงกว้าง
- การที่เมนเดสเริ่มอ่านออกเขียนได้ เขาได้เรียนรู้ว่าคนตัดไม้เพราะเงิน และส่งผลไม่เพียงต่อการทำมาหากินของคนแถบนั้น แต่ยังส่งผลต่อระบบนิเวศของทั้งโลก เมนเดสจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาที่ทำให้คนคิดเป็น เขาทำงานเพื่อก่อตั้งโรงเรียนที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองและเสริมพลังอำนาจให้คนลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อสิทธิของตนและสิ่งแวดล้อม
- เขาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและเคารพเสียงของประชาชน พยายามผลักดันให้ชาวบ้านลุกขึ้นสู้เพื่อตัวเอง
- เมสเดสเข้าใจกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง
- ชุมชนของเมสเดสใช้วัฒนธรรมประเพณี เช่น ระหวางเดินขบวนผู้คนร้องรำทำเพลงไปด้วย

บทเรียนจากขบวนการต่อสู้ของคนจนเมืองอินโดนีเซีย

เมื่อประธานาธิบดีซูฮาร์โตพ้นจากตำแหน่ง หลังจากครอบงำประเทศมา ๓๒ ปี อินโดนีเซียจึงเริ่มทิศทางใหม่ในการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม แม้หลายอย่างจะเปลี่ยนไปแต่การกดขี่คนจนยังเหมือนเดิม คนจนเมืองต้องเผชิญกับการไล่ที่ เมื่อชนชั้นนำต้องการเปลี่ยนจากการทำให้เป็นเมืองที่สวย ทันสมัย และดึงดูดใจนักลงทุน คนจนต้องถูกกำจัดผ่านโครงการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภค โครงการพัฒนาเมือง หรือแม้แต่กล่าวหาว่าคนจนเป็นตัวการที่ทำให้เกิดน้ำท่วม ช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๖ ชาวสลัมมากกว่า ๑๐,๐๐๐ ครอบครัวหรือประมาณ ๕๐,๐๐๐ คนได้รับผลกระทบจากการถูกไล่ที่

รัฐใช้ทั้งความรุนแรงเกินกว่าเหตุ และไม่ช่วยเหลือในเรื่องจัดหาที่อยู่ใหม่ ไม่เพียงแต่คนสลัม คนยากจนบนถนนก็ได้รับผลกระทบ เช่น กลุ่มสามล้อถีบ หาบเร่แผงลอย ขอทาน คนไร้บ้าน เพราะรัฐเห็นว่าคนเหล่านี้ทำให้เมืองไม่สะอาดและประกอบอาชีพที่ไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ การตอบโต้ของคนรากหญ้า

เมื่อหลังชนฝา คนไม่มีทางเลือกนอกจากลุกขึ้นสู้ ประชาชนเดินขบวนเรียกร้องให้ผู้ว่าจากรัฐใน ตอนนั้นยกเลิกนโยบายไล้รื้อและเครพสิทธิมนุษยชนของประชาชน การต่อสู้ครั้งนี้มีสมาพันธ์คนจนเมือง (Urban Poor Consortium หรือ UPC) เป็นพี่เลี้ยงช่วยจัดกระบวนการและแนะนำแนวทางการต่อสู้แบบสันติวิธี UPC ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ จากการรวมตัวของนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่สนใจปัญหาความยากจนใน เมืองและการไล้รื้อ นอกจากช่วยเรื่องยุทธวิธีการต่อสู้ในระหว่างการชุมนุมประท้วงของคนจนเมืองแล้ว UPC ยังช่วยด้านอื่นๆ ด้วย เช่น จัดเตรียมและแบ่งปันอาหารแก่ผู้ถูกไล่ที่ วรรณคดีในระดับสากลเพื่อปกป้องสิทธิทาง สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสิทธิในการทำมาหากินของคนจน ทั้งชี้ให้เห็นว่างานของคนจนคือส่วนสำคัญที่ ช่วยหนุนระบบเศรษฐกิจของประเทศเพื่อแข่งกับสิ่งที่รัฐกลัวหา

UPC มีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรม จึงไม่เพียงทำงานแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ยัง ทำงานรณรงค์ ปลุกกระดมมวลชน ปลุกจิตสำนึกของภาคประชาสังคม และเรียกร้องให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลง นโยบายและแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น แก้ปัญหาการเข้าถึงที่ดิน การจ้างงาน การศึกษา และสุขภาพของ คนจน

คนสลัมถูกไล่ที่เพราะรัฐกลัวหาว่าสลัมตั้งขวางทางน้ำไหล ทำให้น้ำระบายไม่ทันจนเกิดน้ำท่วม แต่ UPC ได้ศึกษาวิจัยและชี้ให้เห็นว่าที่จริงน้ำท่วมเกิดจากรัฐล้มเหลวในการบริหารจัดการ ทั้งในแง่วางแผน ป้องกัน และการร่วมมือกับจังหวัดอื่นๆ เพื่อระบายน้ำ UPC จึงเรียกร้องให้รัฐจ่ายเงินชดเชยให้แก่ประชาชนที่ ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมและที่ต้องย้ายที่อยู่เพราะถูกไล่ที่ รวมทั้งกดดันให้ผู้ว่าลาออก

UPC ไม่ได้ทำงานลำพังแต่ร่วมมือกับภาคประชาสังคม รวมทั้งทนาย นักวิชาการ ปัญญาชน ศิลปิน เพื่อ ระดมมวลชน จึงทำให้การต่อสู้เป็นไปอย่างมีสีสัน มีการใช้ศิลปะ การแสดง ดนตรี วัฒนธรรมพื้นเมือง ฯลฯ มา เป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้

ชุมชนริมน้ำเมืองสุราษฎร์

ราบายาเป็นจังหวัดที่ใหญ่เป็นอันดับสองของอินโดนีเซีย ความเจริญจึงไม่ต่างจากจากรัฐ รวมถึง การไล่ที่คนจนด้วย ชุมชนริมน้ำที่ได้รับผลกระทบจึงรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ วิธีการของกลุ่มนี้คือปรับปรุง (up-grade) สภาพที่อยู่อาศัยให้สะอาดและเป็นระเบียบ ปลุกต้นไม้ ทำความสะอาดแม่น้ำ ดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อ ไม่ให้รัฐกลัวหาได้ว่าคนสลัมทำให้เมืองสกปรก UPC และภาคประชาสังคมอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัย สถาปนิก ทนายความ ในสุราษฎร์เข้ามาช่วยเหลือและกดดันให้รัฐยอมรับการมีอยู่ของชุมชนเหล่านี้ ผลจากการปรับ ตัวของชาวบ้านทำให้รัฐยอมให้เวลา ๕ ปี เพื่อปรับพื้นที่ให้น้ำอยู่ แล้วจึงจะตัดสินใจว่ามีสิทธิ์อยู่ที่นี้ถาวรหรือไม่ อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นยังมีหลายชุมชนถูกรัฐไล่ที่ ทำให้ชุมชนริมน้ำตระหนักได้ว่า การทำงานลำพังยังไม่พอ คนจนจะต้องรวมพลังให้เข้มแข็งมากกว่านี้และช่วยเหลือชุมชนอื่นๆ ด้วย นำไปสู่การสร้างเครือข่ายของคนจนในหลายพื้นที่

ยุทธศาสตร์การช่วยเหลือของ UPC

- การปรับปรุงพื้นที่ชุมชนแออัด (upgrade) หลายกรณีชาวบ้านไม่ต้องการย้ายแม้รัฐจะจัดหาที่ดินแปลงใหม่ให้ เพราะการย้ายหมายถึงต้องสูญเสียโอกาสในการประกอบอาชีพเดิม สูญเสียเครือข่ายทางสังคม สูญเสียการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ฯลฯ จึงต้องใช้วิธีปรับที่อยู่เดิมให้ดีขึ้น ปรับสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เพื่อให้รัฐและสังคมยอมรับการมีอยู่ของคนจน และให้สิทธิในการอาศัยอยู่ต่อ
- ผนึกกำลังกับองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ เพราะยังรวมคนได้มากยังมีพลังอำนาจมาก
- ประชาชนต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรอง และร่วมมือเป็นเครือข่าย
- วรรณคดีในระดับนานาชาติเพื่อกดดันรัฐบาล
- ให้การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่ประชาชน เช่น จัดหาอาหารในกรณีถูกไล่ที่ กะทันหัน รวมทั้งทำงานเชิงนโยบายเพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง
- ให้การศึกษาและปลุกกระดมมวลชน “สำหรับคนที่สู้อาจจะชนะบ้าง แพ้บ้าง แต่ถ้าไม่สู้เลย คุณจะแพ้ตลอดไป”
- ทำงานด้านการศึกษาวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ถูกต้อไปเสนอแก่สังคม เช่น กรณีอาชีพของคนจนและเหตุการณ์น้ำท่วม

หลักการดำเนินงานจัดระบบชุมชน

จากบทเรียนต่างๆ ที่มาจากการต่อสู้ของนักจัดระบบชุมชนและคนจนทั่วโลก สามารถสรุปหลักการต่อสู้ได้ ๓ ประการ ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรคนรากหญ้า การศึกษาเพื่อประชาชน และการระดมพลังมวลชน

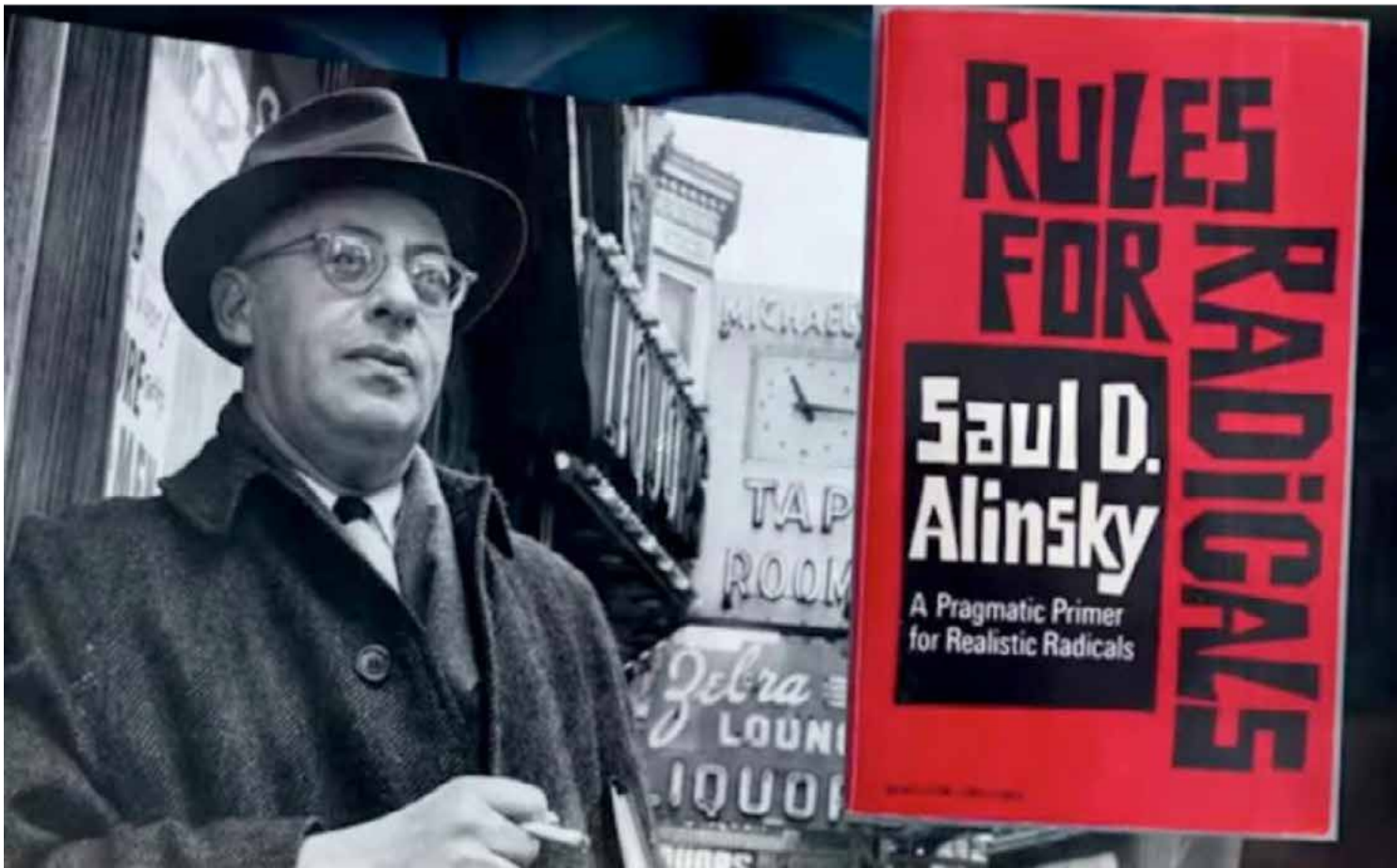
- การจัดตั้งองค์กรคนรากหญ้า โดยรวมพลังสมาชิกให้ได้จำนวนมากและทำงานโดยใช้หลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นำโดยกลุ่มแกนนำ ไม่ใช่ผู้นำเดี่ยว ใช้หลักสันติวิธี และทำงานเป็นเครือข่าย
- การศึกษาเพื่อประชาชน ช่วยให้คนรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าใจโครงสร้างทางสังคม ส่งเสริมโลกทัศน์ที่มองเห็นคุณค่าของประชาชน สร้างจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวม ทั้งหมดนี้ประชาชนจะต้องเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ ผ่านประสบการณ์ และการถอดบทเรียน ไม่ใช่จากการฟังคำบรรยาย
- การระดมพลังมวลชน โดยรณรงค์ทางการเมือง หาพันธมิตร ใช้ยุทธวิธีการต่อสู้ที่ชาญฉลาด เช่นร่วมมือกับองค์กรนานาชาติกดดันรัฐ

ภายใต้หลักการทั้ง ๓ นี้ มีเป้าหมายเพื่อสร้างพลังอำนาจแก่ขบวนการประชาชน นักจัดระบบชุมชนจะต้องทำงานตามสถานการณ์จริง โดยเริ่มต้นที่ปัญหาเฉพาะหน้าในขณะนั้น เช่น ชุมชนขาดแคลนน้ำสะอาด หรือถูกไล่ที่กะทันหัน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการดึงพลังมวลชน พร้อมกันนั้นก็ต้องหาทางผลักดันไปสู่ระดับนโยบายและทำงานเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง กล่าวคือขยับจากเรื่องง่ายๆ เล็กๆ ที่สามารถทำได้จริง กอนนำไปสู่ปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น ไปจนถึงปัญหาเชิงระบบและโครงสร้าง

คุณค่าของการจัดระบบชุมชน

การจัดระบบชุมชนเชื่อในคุณค่าหลัก ๓ ประการ ดังนี้

- **สิทธิมนุษยชน** - เชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิที่จะมีชีวิตและอยู่รอด สิทธิที่จะกำหนดชีวิตตนเอง สิทธิที่จะพัฒนาในฐานะบุคคลและประชาชน
- **ความยุติธรรมทางสังคม** เชื่อว่าประชาชนควรมีโอกาสเข้าถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียม มีการแบ่งสรรทรัพยากรและอำนาจผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
- **การรับผิดชอบของสังคม** เชื่อว่าสังคมมีหน้าที่สร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้พัฒนาศักยภาพสูงสุด และช่วยให้ประชาชนได้รับสิ่งที่จำเป็นและการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

Saul D. Alinsky เจ้าของแนวคิด การจัดระบบชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

กรอบแนวคิดการจัดระบบชุมชน

การจัดระบบชุมชนมีกรอบการทำงาน ดังนี้

- การมีส่วนร่วมของประชาชน คนยากจน คนไร้บ้านก็มีสิทธิ์เข้าร่วมในการตัดสินใจด้านนโยบายของประเทศเช่นกัน
- สิทธิในการกำหนดชีวิตตนเอง ประชาชนสามารถต่อสู้เพื่อแก้ไขปัญหาของตัวเอง และมีความสามารถที่จะเผชิญหน้า ที่จะเข้าใจ และจัดการกับรากของปัญหา รวมถึงสร้างสังคมที่ตนเองปรารถนาได้
- การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ประชาชนจะเกิดองค์ความรู้และตระหนักในพลังอำนาจของตนจากการได้ลงมือทำและทบทวนตนเอง
- การพึ่งตนเอง โดยใช้พลังสร้างสรรค์ของประชาชน และใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น

10 ขั้นตอนการจัดระบบชุมชน

๑๐ ขั้นตอนพื้นฐานในการจัดระบบชุมชน

๑. ผสมกลมกลืน ขั้นแรกจะต้องฟังตัวอยู่ในชุมชน อยู่ร่วมกับชาวบ้าน และรับรู้ประสบการณ์เดียวกัน เพื่อจะได้เข้าใจความรู้สึก ปัญหา และความคิดเห็นของชุมชน จะต้องรู้จักชาวบ้านให้มากที่สุด เยี่ยมเยียนทีละหลังคาเรือน แลกเปลี่ยนกับคนในชุมชน

๒. ศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นนี้คือการรวบรวมข้อมูล นอกจากข้อมูลเชิงกายภาพ เช่น ที่ตั้ง จำนวนประชากร อาชีพ ฯลฯ แล้ว ต้องมองหาปัญหาประเด็นร่วมและทัศนคติของประชาชนต่อประเด็นนั้นๆ ว่าจะอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ค้นหาผู้นำตามธรรมชาติ ทั้งหมดนี้เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรประชาชน ข้อมูลทั้งหมดนี้จะได้มาจากการพูดคุย สัมภาษณ์ สังเกต ตั้งวงคุย วิจัยแบบมีส่วนร่วม และอ่านวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๓. ค้นหาปัญหาร่วม นี้คือขั้นเตรียมพร้อมก่อนนำไปสู่ขั้นปฏิบัติการ นักจัดระบบชุมชนจะต้องมองปัญหาอย่างละเอียดลึกซึ้ง รู้จักวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ดูที่จำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อดูว่าปัญหานั้นเป็นปัญหาร่วมของชุมชนหรือไม่ สำหรับการเลือกปัญหาที่จะลงมือปฏิบัติครั้งแรก ควรเป็นปัญหาที่ไม่ใหญ่เกินไปและมีโอกาสสำเร็จสูง เพื่อที่จะเป็นกำลังใจให้ชาวบ้านต่อสู้ในขั้นต่อไป

๔. ค้นหากลุ่มผู้นำท้องถิ่น นักจัดระบบชุมชนต้องสังเกตได้ว่าใครมีภาวะผู้นำตั้งแต่ชั้นหลอมรวมแล้ว ผู้นำเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งทางการ แต่คือคนที่พร้อมจะทำงานเปลี่ยนแปลง ควรเป็นกลุ่มไม่ใช่ผู้นำเดี่ยว และทำงานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะเมื่อผู้นำหายไปหนึ่งคน ก็ยังมีอีกหลายคนทำหน้าที่ได้ การยึดติดในบุคคลคนเดียวทำให้องค์กรมีโอกาสล่มสลายได้ทุกเมื่อถ้าสูญเสียผู้นำ

๕. รวมคน โดยพบปะกับชาวบ้านแต่ละครัวเรือน กระตุ้นให้คนเขามามีส่วนร่วม จัดวงอภิปรายที่นำไปสู่การลงมือทำ สร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านหันมาสนใจใคร่ครวญปัญหาและวิเคราะห์สถานการณ์

๖. ประชุม การประชุมครั้งนี้จะมาจากความต้องการร่วมตัวของชาวบ้านที่มองเห็นปัญหาแล้วและต้องการแก้ไขร่วมกัน ไม่ใช่จากการเรียกประชุมของผู้นำเช่นที่ผ่านมา ชาวบ้านจะรู้สึกถึงพลังอำนาจของตน และเชื่อมั่นในการร่วมมือกัน ในการประชุมควรพูดคุยกันถึงรายละเอียดของงานที่จะทำ เช่น จะต้องไปพบใคร มีอำนาจอย่างไร ใครจะเป็นตัวแทน ต้องเตรียมข้อมูลอะไรบ้าง ฯลฯ

๗. แสดงบทบาทสมมติเพื่อเตรียมพร้อมก่อนปฏิบัติการจริง เช่น เล่นบทบาทสมมติในสถานการณ์ที่ต้องเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ นักจัดระบบมีหน้าที่ช่วยนี้บทบาทเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเผชิญหน้าของชุมชนกับ “กลุ่มเป้าหมาย” และเตรียมตัวตอบรับกับทุกสถานการณ์

๘. ระดมพลังมวลชนหรือปฏิบัติการ ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่สุดของกระบวนการจัดระบบชุมชน เพราะคือขั้นที่จะดึงพลังอำนาจของชาวบ้านออกมาหลังจากถูกกดทับมานานและต้องเผชิญหน้ากับผู้ที่มีอำนาจเพื่อกดดันให้แก้ไขปัญหา บางคนอาจกลัวมาก แต่เมื่อผ่านเหตุการณ์ไปแล้วจะเกิดความมั่นใจในตัวเอง

๙. สรุบบทเรียนและทบทวนตนเอง กิจกรรมนี้จะจัดขึ้นหลังประชาชนรวมพลังเจรจาหรือลงมือปฏิบัติการแล้ว เพื่อถอดบทเรียนสำหรับปรับปรุงงานในอนาคต รวมทั้งประเมินจุดอ่อนจุดแข็ง

๑๐. จัดตั้งองค์กรประชาชน หลังจากประชาชนปฏิบัติการในประเด็นเดิมมาได้ระยะหนึ่งแล้ว จะนำไปสู่การตั้งโครงสร้างองค์กรที่มีผู้รับผิดชอบและสมาชิกอย่างเป็นทางการ เพื่อให้กลุ่มมีพลังอำนาจในการต่อรอง

ทั้งหมดนี้เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นแก่องค์กรประชาชนผ่านการทำงานแก้ไขปัญหา เพื่อเปลี่ยนผ่านคนยากไร้ที่ไม่มีสิทธิ์มีเสียงไปสู่ชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพในการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม นี่คือการบวนการสร้างองค์กรประชาชนที่ยั่งยืนและเป็นระบบเพราะใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่ประชาชนมีมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน นักจัดระบบชุมชนที่แท้จะต้องเชื่อว่ามันมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้และคนจนมีศักยภาพ

บทเรียนจากเครือข่ายสลัมสี่ภาค

จากการบอกเล่าของ นุชนารถ แทนทอง และ จ๋านงค์ จิตรนิรัตน์ เครือข่ายสลัม ๔ ภาค คือองค์กรชาวบ้านที่ต่อสู้เรื่องที่อยู่อาศัยและความเป็นธรรมทางสังคม เนื่องจากรัฐแก้ปัญหาไม่ถูกจุด ชาวบ้านจึงต้องรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องการแก้ปัญหาให้ตรงกับความเป็นจริง ขณะเดียวกัน นโยบายการพัฒนาประเทศก็ทำให้ชาวบ้านถูกไล่ที่มากขึ้นเรื่อยๆ คนในสลัมมักถูกมองว่าเป็นปัญหาของสังคม เป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นแหล่งค้ายาเสพติด ทั้งที่คนในสลัมคือส่วนสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมือง และถึงแม้ว่าสลัมจะเสื่อมโทรมอย่างไร หน้าที่รัฐคือต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ใช่ขับไล่ประชาชนของตัวเอง สิ่งที่รัฐควรทำคือ “กำจัดความจน” ไม่ใช่กำจัดคนจน

เครือข่ายสลัม ๔ ภาค มี ๙ เครือข่าย ๘๒ ชุมชนจากในกรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อรักษาความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายมีประชุมทุกวันที่ ๒๐ ของทุกเดือน ตัวแทนของแต่ละชุมชนจะเข้าร่วมเพื่อตัดสินใจเรื่องต่างๆ ร่วมกัน สมาชิกจะช่วยกันในเรื่องการประท้วงเมื่อเพื่อนชุมชนอื่นถูกไล่ที่หรือรัฐบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม

สลัม ๔ ภาคไม่เพียงช่วยเรียกร้องสิทธิด้านที่อยู่อาศัย แต่ยังช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและความจำเป็นเร่งด่วนอื่นๆ ด้วย เช่น พาไปทำทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน จัดหาน้ำไฟ ฯลฯ หลังจากชาวบ้านต่อสู้จนสำเร็จแล้ว สลัม ๔ ภาคก็ยังติดตามเพื่อให้รวมตัวช่วยเหลือกันเป็นเครือข่ายต่อไป และในชุมชนที่เข้มแข็งแล้วก็จะส่งเสริมด้านอาชีพ สหกรณ์ ออมทรัพย์ และการพัฒนาหมู่บ้านด้านอื่นๆ

ตัวอย่างการจัดระบบในชุมชนต่างๆ

ชุมชนอ่อนนุช ๑๔ ไร่

เดิมเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ใต้สะพานในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เลี้ยงชีพด้วยการเก็บขยะขาย จนกระทั่งช่วง พ.ศ. ๒๕๓๖-๓๗ กทม. มีนโยบายไล่อื้อชุมชนใต้สะพานเพราะมีประทุมระดับชาติและอยากปรับภูมิทัศน์ กรุงเทพฯให้สวยงาม คนใต้สะพานกว่า ๓ พันครอบครัวถูกไล่ที่ต้องย้ายไปอยู่สะพานใหม่เรื่อยๆ สุวิทย์ วัดหนู แห่งมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยจึงเข้ามาพูดคุยกับชาวบ้านที่ละกลุ่ม จากกลุ่มเล็กๆ ขยับไปทั้งสะพานและขยับไป สะพานอื่นๆ จนรวมกลุ่มได้ ชาวบ้านจึงรวมตัวโดยมีชุมชนต่างๆ ที่มาจากสลัมสี่ภาคเข้าร่วมเพื่อเรียกร้องที่อยู่ อาศัยใหม่ จนกระทั่งรัฐยอมจัดสรรงบประมาณให้ ๑๖๐ ล้านบาทเพื่อซื้อที่ดินให้ใหม่ย่านชานเมืองให้สามพัน กว่าครอบครัวไปอยู่รวมกัน อย่างไรก็ตาม เป็นการจัดการปัญหาโดยไม่ถามความต้องการของชุมชน ที่ดินใหม่ที่รัฐจัดซื้อห่างไกลแหล่งทำกิน ชาวบ้านจึงต่อรองขอจัดหาที่ดินใหม่ที่ไมไกลจากพื้นที่ทำมาหากิน จนได้ที่ดิน มา ๔ ไร่ สำหรับให้แต่ละครอบครัวย้ายไปอยู่ตามความเหมาะสม

กิจกรรมในชุมชน

๑. ไร่ ๐ บาท / ศูนย์รับซื้อขยะรีไซเคิล

คนจำนวน ๑,๐๐๐ กว่าคนจาก ๑๖๐ กว่าหลังคาเรือนย้ายมาอยู่ที่ชุมชนเดียวกัน ปัญหาจึงเกิดตามมา เพราะหลายคนไม่รู้จักกันมาก่อนและไม่เคยอยู่รวมเป็นชุมชน ในช่วง ๓ ปีแรกจึงมีทั้งปัญหายาเสพติด การ ทะเลาะเบาะแว้ง อาชญากรรม ฯลฯ จนกระทั่ง พีรธร เสนีวงศ์ หนึ่งในสมาชิกชุมชนที่มีอาชีพเก็บขยะและ หาของเก่าสังเกตเห็นว่าคนซึ่งหาขยะขายโดนกดราคาจากเคยได้ ๑๐ บาท เหลือ ๕ บาท เมื่อได้เงินมาก็ ต้องไปซื้อของกินของใช้ เขาจึงชักชวนเพื่อนๆ ในกลุ่มชาเล่งลงทุนร่วมกันซื้อของกินของใช้ในครัวเรือน แล้วนำ สินค้าไปตั้งโต๊ะ ให้คนนำขยะมาแลก จากนั้นจึงเอาขยะที่ได้ไปขายต่อที่โรงงานเพื่อให้ได้ราคาที่สูงกว่าขายให้ พ่อค้า กิจกรรมเป็นไปด้วยดีตั้งแต่ครั้งแรก

ร้านศูนย์บาท
ที่มาภาพ: Facebook ชุมชนอ่อนนุช 14 ไร่

ต่อมาจึงขยับขยายขึ้นเป็นสหกรณ์ชุมชนตั้งชื่อว่าร้าน ๐ บาท เพราะไม่ต้องใช้เงินซื้อ แต่ใช้ชยะมาแลกเปลี่ยนค่า เงินทุนของร้านมาจากการระดมทุนของชาวบ้าน ทุนละ ๑๐๐ บาท โดยใช้ชยะแทนเงิน ผลกำไรของร้านแบ่งเป็น ๔ ส่วน คือ

- ๑) รอยละ ๕๐ หักเข้าร้าน
- ๒) รอยละ ๒๐ ตอบแทนเจ้าหน้าที่ศูนย์
- ๓) รอยละ ๑๕ จ่ายปันผลสำหรับผู้ถือหุ้น
- ๔) รอยละ ๑๕ จ่ายปันผลสำหรับสมาชิกสหกรณ์ที่ซื้อสินค้า

ร้านศูนย์บาทไม่เพียงมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ แต่ยังเชื่อมสัมพันธ์คนในชุมชน เด็กๆ ไม่ต้องใช้เงินซื้อขนม แต่หาชยะมาแลก คนไม่มีเงินก็หาชยะมาแลกข้าวสารและของกินได้ จนทุกวันนี้กิจการเติบโตขึ้นจนชุมชนสามารถตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนได้

๒. กองทุนสวัสดิการชุมชน

เงินกองทุนมาจากการออมของสมาชิก โดยส่งชำระไว้เฉลี่ยมูลค่า ๑ บาทให้ทางกองทุนทุกวัน และต้องออมอย่างต่อเนื่อง ๖ เดือนขึ้นไปจึงจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนี้ ด้านสุขภาพ ถ้าเจ็บป่วยต้องพักในโรงพยาบาล ทางกองทุนให้คืนละ ๒๐๐ บาท ไม่เกินครั้งละ ๗ คืน คลอดบุตรให้ ๕๐๐ บาทต่อปี ช่วยค่านอกบัญชีครั้งหนึ่งปีละ ๑ ครั้ง และช่วยค่าเดินทางไปโรงพยาบาลปีละ ๒๐๐ บาท ด้านฌาปนกิจสงเคราะห์ ช่วย ๒,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นเจ้าภาพงานศพ ๑ คืน และช่วยจ่ายค่าโลงศพ ก่อนเสียชีวิตช่วยค่าใช้จ่าย ๒๐๐ บาท และด้านอื่นๆ เช่น ให้ทุนการศึกษา ๕๐๐ บาทต่อปีต่อเด็ก ๑ คน โดยต้องมีเกรดเฉลี่ย ๒.๕๐ ขึ้นไป

๓. แปลงเกษตรปลอดสารของชุมชน

ดำเนินการโดยสมาชิกของชุมชน มีทั้งพืชผักสวนครัวและบ่อเลี้ยงปลา สมาชิกสามารถใช้ขยะมาแลกซื้อผักเหล่านี้ได้ และต้องช่วยกันดูแลแปลงเกษตรทุกคน เพราะเป็นของส่วนรวม

กระบวนการเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านได้พัฒนาตนเอง รู้จักวิเคราะห์และคิดอย่างเป็นระบบ เห็นสิ่งอื่นใดมั่นใจในพลังอำนาจของตนว่าต่อกรกับรัฐได้และเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้นได้ จากที่เคยมองว่าตนเองเป็นคนจนและไร้ค่า ชาวบ้านเห็นคุณค่าของตนเอง การเก็บขยะไม่ใช่เพื่อเลี้ยงปากท้องแต่ยังดีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแนวคิดร้าน ๐ บาท ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานและมหาวิทยาลัยนำแนวคิดนี้ไปใช้และเผยแพร่แล้ว

ปัจจุบันกลุ่มชุมชนไต้สะพานยังรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง นักจัดระบบชุมชนจากมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยยังคงผลักดันให้เกิดความร่วมมือเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่นๆ ในชื่อ “องค์กรคนไต้สะพาน” เมื่อพี่น้องชุมชนอื่นๆ มีปัญหา ชุมชนอ่อนนุชก็จะไปร่วมต่อสู้ด้วย เพราะตระหนักดีว่าคนจนต้องมึนน้ำใจต่อกัน ดังที่คนที่นี่ก็เคยได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนอื่นๆ นี่คือนี่ที่นักจัดระบบชุมชนให้ความสำคัญมาก เพราะตระหนักดีว่า การรวมกลุ่มคือวิธีที่จะทำให้คนจนมีพลังอำนาจต่อกรกับผู้มีอำนาจได้

ศูนย์คนไร้บ้าน สุวิทย วัคหุ

คนไร้บ้านคือกลุ่มคนที่ลำบากที่สุดในสังคม ยิ่งกว่าคนในสลัม ยิ่งกว่าแรงงานรับจ้าง เพราะคนเหล่านี้ไม่มีแม่แต่ที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ต้องอาศัยสวนสาธารณะ ข้างถนน สถานีรถไฟ ไตสะพานลอย อาคารว่าง สนามหลวง ฯลฯ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพขอทาน เก็บขยะและของเก่าและเรขายสินค้า สาเหตุที่คนเหล่านี้ต้องอยู่อย่างเรื่อนมีหลายประการ เช่น กำพร้าพ่อแม่และญาติไม่ยอมรับ พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงทารุณ ถูกโกงบ้านและที่นา เพิ่งออกจากเรือนจำ เป็นโรคเรื้อรัง วิกจริต พิการ ต้องการใช้ชีวิตอิสระ ฯลฯ ถ้ามองให้ลึกจะเห็นว่าปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐไม่มีนโยบายและสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือคนกลุ่มนี้เลย

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.) ทำงานกับคนจนในกรุงเทพฯ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ ทั้งคนสลัมและคนไตสะพาน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๔๔ กทม. ประกาศว่าจะปิดสนามหลวงตอนกลางคืนเพื่อปรับปรุงพื้นที่สนามหลวงเนื่องจากไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชีย สร้างความหวาดหวั่นแก่คนไร้บ้านอย่างมาก เพราะเกรงจะไม่มีที่หลับนอน มพศ. จึงเริ่มทำงานช่วยเหลือคนกลุ่มนี้
+
จอม!

ตัวอย่างจากด้านบน บรรทัดแรก the old pond หรือบึงเก่ามีนัยยะถึงฤดูใบไม้ผลิ เพราะฤดูนี้หมายถึงความอบอุ่นและชีวิต ส่วนความหมายของบทกวีนั้นแล้วแต่ผู้อ่านจะตีความ เพราะผู้เขียนไฮกุมักจะใช้สัญลักษณ์แทนความหมายมากกว่าจะเขียนถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยตรง

กระบวนการทำงานกับคนไร้บ้าน

เข้าหาคนไร้บ้าน คนเหล่านี้ผ่านประสบการณ์ที่เลวร้ายมาก่อน จึงระแวงและไม่ไว้วางใจใคร เมื่อมีคนเข้ามาก็มักจะวิ่งหนีก่อน หรือแม่ไม่หนีก็ไม่ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง การเข้าหาจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและต้องระมัดระวังมาก นักจัดระบบชุมชนใช้วิธีหลากหลายเพื่อสร้างความไว้วางใจ เช่น ไปนอนในที่สาธารณะกับคนไร้บ้าน ไปรอรับอาหารแจกที่สถานสงเคราะห์ ไปเก็บขยะด้วย รวมทั้งใช้การ “เดินกาแพ” กล่าวคือ ลงไปพื้นที่พร้อมนำเครื่องดื่มอาหารไปฝากคนไร้บ้าน เช่น กาแพ น้ำเต้าหู้ อาหารสำเร็จรูป แล้วใช้ออกาสนั้นพูดคุยทำความเข้าใจปัญหาและสถานการณ์

รวมกลุ่มแก้ปัญหา กว่าจะเข้าถึงและทำให้คนไร้บ้านวางใจได้ต้องใช้เวลานับปี จากนั้นจึงค่อยๆ ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการรวมกลุ่มแก้ปัญหา จนคนจำนวนหนึ่งยอมรับความช่วยเหลือและก่อตัวเป็นเครือข่ายคนไร้บ้าน แต่ระยะแรกยังมีสมาชิกไม่มากจึงเข้าร่วมกับเครือข่ายสลัมสี่ภาค การประชุมครั้งแรกของคนไร้บ้านเกิดขึ้นเมื่อคืนวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ เมื่อ กทม. ปิดสนามหลวง มีเป้าหมายเพื่อเจรจากับ กทม. ให้จัดตั้งเต็นท์ชั่วคราวเพื่อรองรับคนไร้บ้าน

ผลักดันจนเกิดศูนย์คนไร้บ้าน กลุ่มคนไร้บ้านและเครือข่ายสลัมสี่ภาคเรียกร้องสิทธิด้านที่อยู่อาศัยจากรัฐ โดยอ้างถึงสิทธิที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในขณะนั้นว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเพียงพอ มีความปลอดภัย มีความสงบสุข และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากการถูกบังคับขับไล่ หรือรื้อย้ายให้ออกจากที่อยู่อาศัยโดยพลการ รัฐต้องจัดหาที่ดินเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยแก่บุคคลผู้ไร้ที่อยู่อาศัยที่ยากไร้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเป็นสำคัญ” จนได้รับงบประมาณมาสร้างศูนย์พักคนไร้บ้านจนแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ ตั้งชื่อว่า “ศูนย์พักคนไร้บ้านสุวิทย์ วัดหนู”

ยกระดับศักยภาพ หลังจากได้ศูนย์แล้ว นักจัดระบบชุมชนช่วยจัดกระบวนการให้คนไร้บ้านบริหารจัดการศูนย์ด้วยตนเอง กำหนดกติกาการอยู่อาศัยร่วมกัน รับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกัน เช่น ค่าน้ำค่าไฟ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ผูกอบรมอาชีพ ค้นหาแกนนำขึ้นมาดูแล พาออกไปสู่สังคม เช่น เข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายคนจนเมืองอื่นๆ ช่วยชาวบ้านที่ประสบภัยน้ำท่วม เป็นต้น เหล่านี้ทำให้คนไร้บ้านเห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเอง เพราะแค่บ้านให้ยังไม่พอ คนเหล่านี้ผ่านชีวิตที่ลำบากมานับสิบๆ ปี แม้จะมีที่อยู่แต่ข้างในยังหวาดกลัวและรู้สึกไร้ค่า คนทำงานจึงต้องดูแลภาวะด้านในของคนไร้บ้านด้วย

เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับคนไร้บ้านและคนจนเมืองสู่สังคมมากขึ้น เช่น จัดเวที จัดสัมมนา เชิญสื่อมวลชนเข้าร่วม เพื่อให้สังคมเข้าใจว่าคนเหล่านี้ไม่ได้เลวร้าย รวมถึงสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิมนุษยชน ช่วยให้คนเห็นถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตระหนักถึงการปฏิบัติต่อกันด้วยความเท่าเทียม และลดอคติที่มีต่อคนไร้บ้าน เพื่อให้คนเหล่านี้มีที่ยืนในสังคม

สนับสนุนให้มีบ้านและชุมชนของตนเอง มพศ. สนับสนุนให้คนไร้บ้านจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาจะได้ขอรับสิทธิจากรัฐในการเช่าที่ดินและสร้างบ้านใหม่ โดยได้ตัวอย่างจากกลุ่มคนจนเมืองอื่นๆ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์จะต้องออมอย่างน้อย ๑๐๐ บาทต่อเดือน จนสามารถเช่าที่ดินริมทางรถไฟได้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗ พร้อมทั้งได้รับเงินสนับสนุนการสร้างบ้านจากองค์กรพัฒนาเอกชน จนสร้างบ้านสำหรับคนไร้บ้านกลุ่มแรกได้ ๑๒ หลัง สำหรับ ๒๐ ครอบครัว

สำหรับกลุ่มคนไร้บ้านแม้ปัญหาจะซับซ้อนกว่ากรณีอื่นๆ และต้องทำงานหลายด้าน แต่การผลักดันจนสามารถตั้งเครือข่ายและศูนย์พักคนไร้บ้านขึ้นมาได้ ก็ถือเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่และเป็นแรงใจสำคัญให้คนเล็กคนน้อยกล้ารวมพลังกันเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบ

ชุมชนบางปิ้ง จ. สมุทรปราการ

ชุมชนบางปิ้งเป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่า ๑๕๐ ตั้งอยู่บนที่ดิน ๓๕ ไร่ แต่เดิมเป็นดินว่างเปล่าของพระยาระพีที่อนุญาตให้ชาวบ้านเช่าในราคาถูก หลังจากพระยาระพีเสียชีวิตที่ดินก็ถูกส่งต่อให้ลูกหลาน เจ้าของคนล่าสุดต้องการไถ่หรือเพื่อขายที่ดินต่อให้บริษัทอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากมีสถานีรถไฟกำลังก่อสร้างในบริเวณใกล้เคียง แต่ชาวบ้านไม่รู้ล่วงหน้าเนื่องคนเก็บค่าเช่าไม่ได้บอกว่าจะต้องย้าย ยังคงเก็บค่าเช่าตามปกติจนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗ จากนั้นจึงงดเก็บค่าเช่า แล้ววันที่ ๑๐ ธันวาคม ก็มีป้ายแจ้งให้ชาวบ้านรื้อถอนและย้ายออกไปภายใน ๓๐ วัน

เจ้าของที่ดินจ่ายค่ารื้อถอนให้จำนวนหนึ่งและขู่ว่าถ้าไม่ย้ายออกจะดำเนินคดี จึงมีผู้ยอมรับเงินและย้ายออกไปกว่า ๘๐ หลังคาเรือน เพราะกลัวว่าจะสู้คดีไม่ได้ แม้ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหน แต่อีก ๒๐๐ กว่าหลังคาเรือนไม่ยอมย้ายออกไปเพราะปัญหาหลายอย่าง ทั้งไม่มีที่อยู่ใหม่ ที่ทำมาหากินก็อยู่บริเวณนั้น โรงเรียนลูกหลานอยู่บริเวณนั้น ฯลฯ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าชาวบ้านจะยึดที่ดินผู้อื่น เพียงแต่ขอประวิงเวลาระหว่างหาที่อยู่ใหม่ เพราะไม่มีเงินมากพอจะย้ายได้ทันที

สลัมสี่ภาคจึงเข้ามาพูดคุยกับคนในชุมชนและแบ่งปันบทเรียนจากชุมชนอื่นๆ ที่เรียกร้องสิทธิด้านที่อยู่อาศัยจนประสบความสำเร็จไปแล้วหลายกรณี ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันและเข้าร่วมกับเครือข่ายต่อสู้กับเจ้าของที่ดินและตำรวจ แม้ตำรวจจะใช้ความรุนแรงในการขับไล่และจับชาวบ้านไปหลายคน ต้องเสียค่าประกันตัวหลายพันบาท แต่ยังสู้ต่อไปเพราะเห็นชุมชนอื่นๆ ประสบความสำเร็จจึงคิดว่าคนบางปิ้งน่าจะทำได้เช่นกัน

ชาวบ้านพยายามเจรจาขออยู่บนที่ดินนี้ไปก่อนจนกว่าจะมีที่อยู่ใหม่ ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกจะต้องออมเงินทุกเดือนเพื่อสมทบทุนซื้อที่ดินและสร้างบ้านใหม่อยู่ด้วยกันเป็นชุมชน และเงินในกลุ่มออมทรัพย์นี้สามารถนำไปยื่นขอสิทธิจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อกู้ยืมเงินจากโครงการบ้านมั่นคงได้ ปัจจุบันบ้านในชุมชนใหม่กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง

เครือข่ายชุมชนรถไฟสายใต้-ตะวันตก

เครือข่ายชุมชนทางรถไฟสายใต้-ตะวันตก เกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมทางรถไฟ แรกเริ่มเดิมทีชาวบ้านย้ายมาอยู่บริเวณนี้เพื่อค้าขาย ที่ดินบริเวณนี้เป็นของการรถไฟชาวบ้านจึงอยู่โดยไม่มีทะเบียนบ้าน ทำให้ไม่สามารถขอติดตั้งน้ำประปาและไฟฟ้าได้ ต้องซื้อพวกในราคาแพง จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๔๐ นักจัดระบบชุมชนเข้ามาช่วยให้ชาวบ้านรวมตัวกัน ชาวบ้านนี้บร่อยคนเดินเท้าที่ไปสำนักงานเขตตลิ่งชันเพื่อเรียกร้องให้ทางเขตออกทะเบียนบ้านชั่วคราวให้ บางระมาดเป็นชุมชนนำร่องที่ถูกขี้นมาเรียกร่องสิทธิ์ของตนเองในย่านนี้ จากนั้นชุมชนอื่นๆ ก็ถูกขี้นมาเรียกร่องบ้าง

เมื่อประสบความสำเร็จในเรื่องทะเบียนบ้าน ชาวบ้านจึงเริ่มมั่นใจในพลังอำนาจของตน ไม่เพียงขอติดตั้งสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างน้ำและไฟ แต่เริ่มทำงานพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังและรวมกลุ่มกับชุมชนอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือกัน

จากประสบการณ์การทำงานของมพศ. และสลัมสี่ภาค นักจัดตั้งระบบชุมชนตระหนักดีว่า ไม่นานชาวบ้านจะต้องถูกไล่ออ เพราะตั้งอยู่บนที่ดินที่มีเจ้าของ จึงเตรียมพร้อมชาวบ้านให้รับมือล่วงหน้า แล้วใน พ.ศ. ๒๕๕๒ เหตุการณ์ดังกล่าวก็เกิดขึ้นจริง เขตตลิ่งชันต้องการดึงดูคนมาเที่ยวตลาดน้ำจึงต้องการไล่ออชุมชนส่วนหนึ่งเพื่อสร้างสวนหย่อมและลานจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว ชาวบ้านไม่พอใจที่รัฐเห็นรถสำคัญกว่าบ้านของคน จึงรวมตัวกันไปเรียกร้องที่สำนักงานเขตให้ยุติโครงการดังกล่าว นอกจากนี้ยังร่วมมือกับชุมชนอื่นๆ และสลัมสี่ภาคเรียกร่องสิทธิ์ให้ชุมชนที่จะถูกไล่ออสามารถอยู่ต่อไปได้โดยปรับสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ในที่สุดเขตตลิ่งชันก็ยอมย้ายพื้นที่จัดสวนหย่อมไปที่อื่น

จากนั้นการรถไฟก็มีแผนจะไล่ออชุมชนริมทางรถไฟทั่วกรุงเทพฯ ชุมชนริมทางรถไฟ ๖๑ ชุมชนทั่วประเทศจึงรวมตัวกันติดตามข่าวสารและพูดคุยหารือกัน ก่อนชุมนุมกดดันให้กระทรวงคมนาคมและการรถไฟยอมให้ชุมชนเช่าที่ดินและหันมาปรับปรุงที่อยู่อาศัยแทน จนคณะกรรมการรถไฟมีมติให้เช่าได้ในราคาถูกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งมาจากโมเดลแบ่งปันที่ดิน (Land Sharing) นั่นคือรัฐหรือเอกชนให้ชาวบ้านอยู่รวมในพื้นที่เดียวกันได้ โดยเจ้าของพื้นที่จะได้ใช้พื้นที่ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากกว่า ส่วนชาวบ้านจะปลูกสร้างบ้านบนพื้นที่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เพื่อให้ “ชุมชนอยู่ได้ และโครงการก็อยู่ได้”

อย่างไรก็ตาม การรถไฟแห่งประเทศไทยจะดำเนินโครงการรถไฟสายสีแดง ตลิ่งชัน-ศิริราช ทำให้ชุมชนบริเวณนี้ได้รับผลกระทบ ทั้งที่ได้ทำสัญญาเช่าและเช่าโครงการบ้านมั่นคงไปแล้ว แต่ชาวบ้านสามารถเจรจาให้การรถไฟจัดพื้นที่ใหม่รองรับในบริเวณใกล้เคียงได้แล้ว ภายหลังมีสัญญาเช่า ชาวบ้านได้รวมกันก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อขอจากโครงการบ้านมั่นคงของ พอช. เพื่อนำเงินสร้างบ้านใหม่ และก่อนลงมือสร้างชาวบ้านได้รวมกันออกแบบชุมชนใหม่เพื่อไม่ให้มีสภาพเหมือนชุมชนแออัดอีกต่อไป ผลจากการต่อสู้ ปัจจุบันชาวบ้านระมาดมีที่อยู่อาศัยที่มีสีสันสวยงามและไม่สามารถเรียกร่องชุมชนของพวกเขาว่า “สลัม” ได้อีกต่อไปแล้ว เป็นแรงบันดาลใจให้ชุมชนอื่นๆ เดินตาม

แม้ชุมชนหลายแห่งจะได้เข้าไปอยู่ในบ้านใหม่ภายใต้โครงการมั่นคงแล้ว แต่ยังคงมีส่วนร่วมในเครือข่ายต่อไป เพื่อผลักดันขับเคลื่อนเชิงนโยบายและช่วยเหลือชุมชนอื่นๆ อย่างที่ตนได้รับความช่วยเหลือ เพราะเป้าหมายไม่ได้อยู่ที่การได้บ้านหรือที่ดิน แต่อยู่ที่การสร้างพลังอำนาจแก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่มักตามมาหลังชาวบ้านแก้ปัญหาของตนเองเรียบร้อยแล้ว พลังจะถดถอยลงและร่วมมือกับกิจกรรมของสลัมสี่ภาคน้อยลง จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายของนักจัดระบบชุมชนว่าจะรักษาจิตสำนึกส่วนนี้ไว้ได้อย่างไร

ชุมชนเพชรคลองจั่น

เพชรคลองจั่นเป็นชุมชนริมคลองที่ตั้งอยู่บนที่สาธารณะของกรุงเทพฯ มหานคร ชาวบ้านอยู่ที่นี่มาประมาณสามสิบปี เมื่อประชากรมากขึ้นเรื่อยๆ จึงกลายเป็นชุมชนแออัด บ้านหลายหลังปลูกสร้างรุกล้ำเข้าไปในคลอง จนคลองเน่าเสีย สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม จนกระทั่งชาวบ้านถูกไล่ออกจากเขตและกทม. ชาวบ้านจึงต้องรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหา อันดับแรกคือปรับปรุงพื้นที่ โดยขยับบ้านที่อยู่คลองขึ้นมาบนบก ทำความสะอาดคลอง และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เพื่อต่อรองให้สามารถอยู่บนพื้นที่นี้ต่อไปได้

แม้ไม่ต้องกังวลเรื่องจะถูกไล่ออกแล้ว ชุมชนเพชรคลองจั่นยังคงต้องทำงานและเคลื่อนไหวกันอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นชุมชนตัวอย่างด้านการดูแลสิ่งแวดล้อม แต่จนถึงทุกวันนี้ชาวบ้านก็ยังไม่มียุติในที่ดินที่ตนอาศัยอยู่ จากที่รัฐสัญญาว่าจะออกโฉนดชุมชนให้ก็ยังไม่มียุติว่าจะเกิดขึ้นจริง ชาวบ้านจึงติดตามข่าวสารและเตรียมพร้อมเสมอว่าอาจมีนโยบายใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อที่อยู่ของตนได้ตลอดเวลา

ถอดบทเรียนการจัดระบบชุมชนกรณีถูกไล่ออก

จากชุมชนต่างๆ ข้างต้นที่ผู้เขียนได้ลงไปศึกษา พบว่ามีลักษณะร่วมหลายประการในชุมชนเหล่านี้ ส่วนใหญ่คนในชุมชนอพยพมาจากต่างจังหวัด ไม่มีเงินพอจะเช่าหรือซื้อบ้านในกรุงเทพฯ จึงอาศัยพักใต้สะพานหรือสร้างบ้านงายๆ ทั่วไปใกล้แหล่งทำมาหากิน หลายชุมชนอาศัยอยู่ที่นี่มาเป็นเวลานานหลายสิบปี แต่เมื่อความเจริญเข้ามา เช่น สถานีรถไฟฟ้า ถนนสายใหม่ ฯลฯ ที่ดินบริเวณนั้นจึงมีราคาแพงขึ้น ถ้าเจ้าของเป็นเอกชน ก็มักจะไล่ที่ชาวบ้านเพื่อปรับปรุงที่ดินไว้ขาย หรือถ้าชาวบ้านที่อาศัยที่รัฐอยู่ ก็มักถูกไล่ออกด้วยเหตุผลว่าต้องการภูมิทัศน์ที่สวยงาม

เมื่อชาวบ้านถูกไล่ออกจากสลัม ๔ ภาคจะเข้าไปพูดคุยให้ความรู้ในเรื่องการรวมกลุ่มเพื่อเจรจาต่อรองกับเจ้าของที่ดิน ระหว่างที่เจรจาชาวบ้านก็ต้องปรับสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้สะอาดและเป็นระเบียบมากขึ้น (Slum Upgrading) เพราะความเสื่อมโทรมของสลัมคือจุดสำคัญที่รัฐและเอกชนใช้เป็นเหตุผลในการไล่ออก

จากประสบการณ์อันยาวนาน นักจัดระบบชุมชนไทยได้ค้นพบวิธีแก้ไขปัญหากลุ่มหลายวิธี อย่างแรกคือ การแบ่งปันที่ดิน (Land-sharing) ในกรณีนี้คือชาวบ้านไม่ต้องการย้ายออกจากบริเวณนั้นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจสังคม ในขณะที่เจ้าของที่ดินก็ยืนยันจะนำไปใช้ จึงต้องพบกันครึ่งทาง โดยแบ่งที่ดินผืนเล็กให้ชาวบ้านเช่า และอาจต้องออกแบบบ้านและผังชุมชนให้มีประสิทธิภาพที่สุด เพื่อให้รองรับคนจำนวนมากได้ ส่วนที่ดินผืนใหญ่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมากกว่าก็อยู่ในความดูแลของเจ้าของที่ดิน อีกกรณีคือ เจ้าของที่ดินยอมให้เงินแก่ชุมชนไปจัดหาที่ดินแปลงใหม่ เพราะเห็นว่าคุ้มค่าที่จะแลกกับที่ดินผืนนั้น แต่กรณีเช่นนี้ชาวบ้านมักไม่ค่อยพอใจ เพราะถ้าย้ายที่หมายถึงต้องไกลที่ทำงานมากขึ้น หรือลูกหลานอาจต้องย้ายโรงเรียน

ในกรณีที่ต้องซื้อหรือเช่าที่ดินเพื่ออยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ชาวบ้านจะตั้งกลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกกลุ่มจะออมเงินทุกเดือนจนกว่าจะมีเงินอย่างน้อย ๑๐% ของราคาที่ดิน แล้วใช้เงินนั้นไปขอกู้เงินจากโครงการบ้านมั่นคงของ พอช. ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวบ้านพยายามพึ่งตนเองให้มากที่สุด เพราะงานจัดระบบชุมชนคืองานสร้างเสริมพลังอำนาจ ไม่ใช่งานสังคมสงเคราะห์ที่ให้ชาวบ้านรับความช่วยเหลืออย่างเดียว

เครื่องมือสำคัญอีกประการคือศิลปวัฒนธรรม เช่น ดนตรี เพลง การรำ รำ ละคร ฯลฯ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยลดความตึงเครียดชาวบ้านที่อยู่ในการต่อสู้ สร้างความรื่นรมย์ และเป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ของคน นอกจากนี้ นักจัดระบบชุมชนจะต้องทำงานกับสื่อมวลชนด้วย เพื่อเผยแพร่สถานการณ์ให้สังคมได้รับรู้มากที่สุด

งานจัดระบบชุมชนสำคัญอย่างไร

งานจัดระบบชุมชนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมที่เป็นธรรม เพราะโลกทุกวันนี้ ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ โครงสร้างและระบบก็กดทับคนจน การจัดระบบชุมชนไม่เพียงช่วยเสริมศักยภาพให้คนเหล่านี้ลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิของตัวเองได้เท่านั้น แต่ยังสร้างจิตสำนึกในเรื่องความเท่าเทียมแก่กลุ่มคนอื่นๆ ในสังคมด้วย แม้จะเป็นงานที่ต้องการความทุ่มเทและความมุ่งมั่นมหาศาล แต่ความสำเร็จนั้นมีคุณค่ามาก ดังเห็นได้จากผลงานของขบวนการประชาชนในหลายๆ ประเทศที่กล่าวมา ในประเทศไทยเอง คนจนก็มีอำนาจต่อรองกับรัฐและนายทุนมากขึ้น แม้แต่คนเร่ร่อนก็ได้รับสิทธิที่จะมีบ้านเป็นครั้งแรกจากการสนับสนุนของรัฐ นี่จึงเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดจะช่วยลดช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนและปรับสมดุลของคนและการครอบครองทรัพยากรในโลกนี้ได้จริง